

Odborný článek

Vyloučení nároku na náhradu újmy po jednatele pro přednost úpravy hospodářské soutěže

Kamil Kovaříček

Autor vystudoval magisterský studijní program v oboru právo a právní věda na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zároveň je na téže fakultě studentem doktorského studijního programu v oboru obchodní právo. V odborné činnosti se zaměřuje především na právo obchodních korporací, a to zejména na úpravu kapitálových společností. Zároveň vykonává advokacii se specializací na právo obchodních korporací.

Abstrakt

Tento text analyzuje soudní rozhodnutí německých soudů, v němž byl posuzován konflikt základů, na kterých stojí úprava práva obchodních společností na straně jedné a ochrana hospodářské soutěže na straně druhé. Účel obou úprav se v části ukázal jako vzájemně neslučitelný, když německé soudy posuzovaly udržitelnost odpovědnosti statutárního orgánu za protisoutěžní jednání vůči efektivnosti vymáhání soutěžních pravidel a ukládání příslušných sankcí. Autor přibližuje nejen přístup konkrétní německé judikatury, ale také hodnotí její přesvědčivost a přenositelnost do tuzemských právních poměrů. Dále zodpovídá otázku, která z daných právních oblastí by měla převážet – odpovědnost za porušení péče řádného hospodáře, nebo účelnost ukládaných sankcí v soutěžním právu?

Abstract

The present text analyses a judicial decision of the German courts in which the conflict between the foundations on which the regulation of company law is based, on the one hand, and the protection of the competition, on the other, was examined. The purpose of these two legal areas proved to be mutually incompatible in part when the German courts assessed the sustainability of the liability of the statutory body for the collusive conduct and the effectiveness of the enforcement of the competition rules and the imposition of appropriate sanctions. The following text not only presents the approach of the specific German case law but also assesses its persuasiveness and transferability to the domestic legal area. Finally, it answers the question of which of the legal areas should prevail – liability for the breach of due care or the effectiveness of sanctions in competition law.

Předložený text analyzuje vybrané soudní rozhodnutí z Německa, kterým byl rozsouzen spor o přednosti jedné ze skupin právních norem, které měly být ve vzájemném rozporu. Konflikty smyslů a účelů různých právních norem v rámci jedné právní oblasti nejsou ničím výjimečným. Může však také docházet ke střetům napříč jednotlivými právními oblastmi či dokonce mezi systémy soukromého a veřejného práva navzájem. Nejčastěji lze takové střety očekávat v případech norem, které stojí na pomezí těchto systémů. Mezi takové normy lze zařadit i pravidla upravující hospodářskou soutěž, která budou předmětem této práce. Ty jsou veřejnoprávní regulací upravující soukromoprávní vztahy, přičemž jejich porušení musí mít nutně určité důsledky právě i ve sféře soukromoprávní.

Takový konflikt, dotýkající se soutěžních pravidel, postupně posuzoval Pracovněprávní soud v Essenu,¹ na který navázal svým rozhodnutím v druhé instanci Zemský soud v Düsseldorfu.^{2,3} Právě druhé jmenované rozhodnutí tento text používá jako myšlenkový základ pro analýzu daného konfliktu právních systémů. Zemský soud v tomto řízení rozhodoval o žalobě soutěžitele-společnosti s ručením omezeným, kterou se domáhal nároku na náhradu újmy po svém bývalém členovi statutárního orgánu. Újma měla spočívat především v dříve uložené povinnosti uhradit peněžitou sankci za účast na koluzním protisoutěžním jednání, o které rozhodl německý soutěžní úřad.

Zemský soud v této žalobě spatřil konflikt mezi smyslem a účelem peněžitého trestu v rámci správního trestání a smyslem a účelem interního korporálního mechanismu zajišťujícího regresní nárok společnosti za jejím jednatelem pro porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře. Konkrétně tento regresní nárok měl vylučovat efektivnost a smysl správního trestání na úseku soutěžního práva jako takového.

Předložený text si vypůjčuje argumenty zemského soudu a hodnotí jejich přenositelnost do účinné úpravy na našem území. Není totiž důvod se domnívat, že by k obdobnému konfliktu právních systémů v intencích českého právního řádu nemohlo dojít. Tento text analyzuje argumenty zemského soudu prizmatem tuzemského práva a snaží se nalézt vlastní rozklíčování onoho konfliktu mezi normami soukromého a veřejného práva.

Již na úvod před závorku vytýkám, že probírané rozhodnutí bylo nakonec zrušeno.⁴ To však nikoliv z materiálních důvodů ale z důvodu nedostatku pravomoci pracovněprávního soudu, jemuž nepřísluší posuzovat právní otázku ohledně dodržování soutěžních pravidel.⁵ Argumenty zemského soudu je však samozřejmě možné hodnotit i nadále. Zároveň je nutné uvést, že probírané rozhodnutí není svým obsahem osamocené. V Německu bylo odůvodnění tohoto rozhodnutí použito *orbiter dictum* již v jiném sporu o náhradu újmy po jednateli z důvodu peněžitého trestu uloženého soutěžním úřadem.⁶ Rozhodnutí posuzující stejný konflikt s obdobným odůvodněním a závěrem padlo například i ve Velké Británii.⁷

Pro soutěžní právo je přitom příhodné, že se pravděpodobně bude hledat podobné řešení pro celý unijní prostor. Jak již bylo uvedeno, konflikt spočívá ve sporu mj. o efektivnost správního trestání v hospodářské soutěži jako takového a nelze očekávat, že by pro budoucí vývoj práva hospodářské soutěže bylo příhodno, aby se činily rozdíly mezi efektivností sankcí (a možnosti jejich regrese) napříč jednotlivými členskými státy. Dokud však neexistuje společná unijní norma nebo univerzálně akceptované řešení, je na místě tento konflikt zkoumat i skrze národní úpravu. Tento text postupně popíše skutkový základ probíraného rozhodnutí vydaného zemským soudem. Následně přiblíží jeho hlavní argumenty a zhodnotí jejich relevanci z pohledu právní úpravy účinné na našem území.

1. Skutkový stav v rozhodnutí zemského soudu

Skutkový stav předmětu řízení bude popsán tak, jak vyplývá z probíraného rozhodnutí z tvrzení stran. Jelikož pracovněprávní soud skutkový stav nijak nezkoumal, protože ho pro své rozhodnutí nepotřeboval, bude vycházeno z tvrzení žalobkyně, aniž by docházelo k jakémukoliv hodnocení pravdivosti těchto tvrzení. Ta totiž dávala svému bývalému jednateli za vinu, že měl zásadní podíl na účasti žalobkyně na drážním kartelu, čímž se dle jejího názoru měl dopustit porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře. Právě otázka porušení péče řádného hospodáře je pro citované rozhodnutí tou nejdůležitější, a tak jsou tvrzení žalobkyně nekriticky přebírána spíše jako vhodný základ pro navazující myšlenkové cvičení než jako podklad pro nalezení odpovědi na to, jak měl zemský soud rozhodnout.

Žalobkyně uvedla, že ji německý soutěžní úřad uložil pokutu v souhrnné výši 191 milionů eur. Soutěžní úřad ji shledal vinnou z toho, že se významně účastnila na koluzním protisoutěžním jednání.⁸ To mělo spočívat mj. v uzavírání a realizaci zakázaných dohod, kterými docházelo k rozdělení některých veřejných zakázek, především pak také ke stanovování kartelových cen mezi soutěžiteli. K této veřejnoprávní sankci se brzy připojila i žaloba jednoho z hlavních odběratelů žalobkyně, kterou se tato společnost domáhala náhrady újmy ve výši 500 milionů eur. Tento pozdější soukromoprávní spor byl nakonec vyřešen mimosoudní dohodou, jejímž obsahem bylo stanovení povinnosti žalobkyně uhradit vyrovnání svému odběrateli ve výši 100 milionů eur.

Žalobkyně se měla účastnit popsaného protisoutěžního jednání v období let 2003-2011, přičemž v žalobě jako hlavního aktéra tohoto jednání označila pana U. S., který v žalobkyni vykonával funkci jednatele v letech 1991-2011. Funkce byla tomuto jednateli ukončena krátce poté, co došlo k odhalení protisoutěžního jednání.

Jednatel se přitom dle tvrzení žalobkyně měl podílet na přímé organizaci a realizaci zakázané dohody v předmětných letech, což žalobkyně dokladovala i s odkazem na šetření německého soutěžního úřadu, opisem některých komunikací jednatele s ostatními soutěžiteli, ale například také tím, že doložila nákup šifrovaných mobilních telefonů žalovaným jednatelem, které měly dle přesvědčení žalobkyně sloužit ke skrytí protisoutěžního jednání. Žalobkyně tak byla přesvědčena nejen o vědomosti jednatele o protisoutěžním jednání, ale také o jeho přímém úmyslu na tomto jednání participovat.

V petitu se žalobkyně domáhala, aby žalovaný jednatel uhradil žalobkyni částku ve výši 191 milionů eur zvýšenou o úrok z prodlení odpovídající dvěma veřejnoprávními sankcím. Později svoji žalobu rozšířila o nárok na úhradu částky ve výši 100 milionů eur zvýšenou o úrok z prodlení odpovídající mimosoudnímu vyrovnání a taktéž se dožadovala určení, že je žalovaný jednatel povinen žalobkyni uhradit všechny budoucí nároky plynoucí z žalob poškozených o náhradu způsobené újmy žalobkyní.

Již na tomto místě je vhodné uvést, že se zemský soud vůbec nezabýval částmi žalobního návrhu, které se týkaly nárokování si náhrady újmy, která vznikla žalobkyni v důsledku plnění soukromoprávních nároků vůči poškozeným. Ty nebyly dle soudu uplatněny v tomto řízení řádně a včas, a tudíž nebyly pro jeho další úvahy významné, jakkoliv by jejich posouzení s ohledem na další argumentaci bylo jistě zajímavé.

Na takto vymezené hrací ploše se tedy pracovněprávní soud v Düsseldorfu jal argumentace o možnosti prisouzení náhrady újmy po jednatele způsobené čistě veřejnoprávní sankcí pro porušení pravidel hospodářské soutěže.

2. Odůvodnění rozhodnutí Zemského soudu

Zemský pracovněprávní soud v Düsseldorfu posuzoval probíranou věc tak, že dle jeho názoru dochází ke střetu zájmů dvou právních oblastí – oblasti vymáhání pravidel hospodářské soutěže na straně jedné a oblasti regresu náhrady újmy korporace za jejím jednatelem na straně druhé. Není důvod proč již nyní neuvést, že zemský soud rozhodl v neprospěch korporační oblasti, když uzavřel, že újmu způsobenou uložením veřejnoprávní sankce pro porušení pravidel hospodářské soutěže nelze nárokovat po jednateli z titulu náhrady újmy způsobené porušením jeho povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře.

Soud v tomto případě identifikoval konflikt mezi normami soukromého práva (v podobě možnosti nárokovat náhradu újmy způsobenou jednatelem) a normami veřejného práva (upravující sankce za porušení pravidel hospodářské soutěže). Tento konflikt rozsoudil za pomoci sledování účelu veřejnoprávní sankce, který dle jeho názoru musí převážet přípustnost vymahatelnosti nároku za jednatelem.

Při nalézání účelu sankce vyplývající z norem chránících hospodářskou soutěž došel zemský soud k formulaci jednoduchého pravidla, které lze shrnout jako: „*Peněžitou sankci má hradit ten, komu byla uložena.*“ Tento závěr opírá skrze účel peněžitého trestu o tyto tři základní argumentační pilíře:

- Smyslem a účelem peněžité sankce pro porušení soutěžních pravidel je mj. odčerpat od škůdce finanční výhody, které získal realizací koluzního jednání. Možností regresu by tato funkce byla zcela vyloučena.

Smyslem a účelem peněžité sankce pro porušení soutěžních pravidel je mj. motivovat škůdce k tomu, aby se napříště koluzního jednání již nedopustil, proto musí postihnout přímo škůdce, nikoliv regresně jinou osobu.⁹

Analogií k pracovnímu právu, kdy je za některé přestupky trestán rovněž zaměstnanec a nikoliv zaměstnavatel (a nevzniká ani regresní nárok vůči zaměstnavateli).

Cílem této práce není tyto argumenty analyzovat z pohledu německé účinné úpravy. Ta bude dále použita pouze v těch případech, kdy jsou německé normy pro argumentaci zemského soudu zásadní, nebo kdy je jejich obsah zásadně odlišný oproti normám tuzemským. Vymezené odůvodnění zemského soudu tak bude zkoumáno především s ohledem na tuzemský obsah právního řádu, doktríny a judikatury.

3. Přenositelnost argumentů Zemského soudu

3.1 Spor o smysl a účel veřejnoprávní regulace

První výše uvedený argument je dle mého názoru ten nejsilnější. Zemský soud jej použil s odkazem na článek 23 Nařízení¹⁰ a § 81d odst. 3 GWB¹¹. Německý zákon o ochraně hospodářské soutěže uvádí, že sankce ukládaná soutěžním úřadem může sledovat i efekt odčerpání výhod, které soutěžitel svým protiprávním jednáním získal. Alternativně může být sankce uložena také výhradně jako represivní prostředek vůči škůdci, taková skutečnost však musí být zohledněna při výměře výše peněžitého trestu.

Nařízení se k této oblasti navzdory citaci zemského soudu explicitně nevyjadřuje. Ze samotného textu Nařízení tak nutnost tohoto pravidla z důvodu eurokonformního výkladu, jak jej dovozuje zemský soud, výslovně neplýne.

Bez ohledu na výslovné znění právních předpisů se však jedná o legitimní úvahu. Jakkoliv se k této části zemský soud nevyjadřuje podrobně, nečiní zde nic jiného než zkoumání toho, zda v případě připuštění možnosti nárokovat po jednateli náhradu újmy způsobenou uložením peněžitého trestu soutěžním úřadem může systém správněprávního trestání v oblasti soutěžního práva nadále plnit své funkce. Citované rozhodnutí tyto funkce nevyjmenovává, z GWB se však podává, že ukládání peněžitého trestu má plnit minimálně funkce represivní, restituční a preventivní.

V tuzemském prostředí je situace velmi podobná. Odborná literatura uvádí, že funkce obecného správního trestání je nutné s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem daného protiprávního jednání (a všech jeho složek) hledat v následujícím výčtu: funkce reparační, satisfakční, retributivní, represivní, preventivní, výchovná a signalizační.¹² Výše nastíněná úvaha zemského soudu je tak vlastně analýzou toho, zda smysl a účel správního trestání (v daném případě v oblasti hospodářské soutěže) není zcela vyloučen institutem soukromého práva.

Potenciální pnutí mezi normami veřejného a soukromého práva jsou jen velmi zřídka řešeny výslovně. To koneckonců může souviset i s relativně problematickým vymezením hranice mezi oběma systémy.¹³ V tuzemském prostředí je na toto téma nadto ukotven imperativ v § 1 odst. 1 OZ¹⁴ vzbuzující relativně hojně diskuze o jeho roli. Citované ustanovení uvádí, že: „*Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.*“. Zdá se, že doktrína se shoduje, že toto ustanovení nemá význam přímo odpovídající jeho gramatickému výkladu, tedy, že by soukromé právo bylo na veřejném zcela nezávislé.¹⁵ Otázkou tak zůstává, do jaké míry je soukromé právo při jeho uplatňování svrchované.

Tuzemská judikatura obecně připouští možnost, aby škůdci vznikla povinnost k náhradě újmy, zapříčiní-li, že poškozenému vznikla veřejnoprávní odpovědnost.¹⁶ Navazující otázkou k zodpovězení však zůstává, jak tento soukromoprávní nárok posoudit, pokud by jeho existence byla konfliktní s veřejnoprávním pravidlem. Odborná literatura i Nejvyšší správní soud se v tomto ohledu hlásí k teorii tzv. zvláštního práva, podle které je veřejné právo (v tomto případě správní právo) *lex specialis* k právu soukromému.¹⁷ Jiní autoři tuto teorii dále upřesňují tak, že ji nelze aplikovat absolutně, ale jen pro určité případy. Ti k námi probíranému případu rozlišují zejména otázku vlivu zákazů a příkazů veřejného práva na rozpor se zákonem a akty výkonu veřejné moci jako soukromoprávní skutečnost.¹⁸

Nejvyšší soud konkrétně k porušení veřejnoprávní normy uvádí, že důsledky z takového porušení vzniklé nelze bezdůvodně rozšiřovat do veřejnoprávní oblasti.¹⁹ Melzer a Těgl uvádí, že zákazy, příkazy a jiná omezení mohou mít vliv na soukromoprávní poměry²⁰ pouze pokud to skutečně vyžaduje smysl a účel relevantní veřejnoprávní normy. Autoři pak dále pokračují, že: „*Na druhou stranu je skutečností, že předpoklady vzniku soukromoprávních nároků stanoví soukromé právo, nelze je tedy odvozovat z existence subjektivního veřejného práva. Stejně tak platí, že porušení veřejného práva bez dalšího nevyvolává automaticky (bez dalšího soukromoprávní sankce; porušení veřejnoprávní povinnosti může vést ke vzniku povinnosti k náhradě tím způsobené škody, musí však být splněny i další předpoklady, které stanoví OZ v § 2984an.*“²¹

Aplikace těchto doktrinálních závěrů na probíraný případ znamená, že vymahatelnost nároku na náhradu újmy po jednateli pro porušení jeho péče řádného hospodáře je zásadně otázkou

soukromého práva. Výjimkou z tohoto pravidla je však situace, kdy smysl a účel dané normativní věty veřejného práva vyžaduje, aby tyto soukromoprávní poměry byly určitým způsobem modifikovány. Zdá se přitom, že by kladný úsudek o tom, že takový požadavek smysl a účel dané normy skutečně vytváří, měl znamenat automaticky (v určitém rozsahu) přednost veřejnoprávní normy (jelikož je to *lex specialis*), nikoliv tedy otevření otázky dotváření soukromoprávní normy jejím teleologickým výkladem.²² Aplikovatelnost soukromoprávního pravidla by byla z důvodu prosazované teorie zvláštního práva plně potlačena.

Pokud budeme skutečně vycházet z těchto předpokladů, pak je možné uzavřít, že je německá judikatura plně přenositelná i do tuzemského prostředí. To tedy znamená, že skutečně není možné vymáhat náhradu újmy po jednateli pro porušení jeho povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, pokud újma vznikla uložením veřejnoprávní sankce. Daná veřejnoprávní sankce přitom nemusí být pouze následkem porušení pravidel hospodářské soutěže, ale obecně může jít o jakýkoliv peněžitý trest uložený společností, jehož funkcí má být mj. odčerpání získaných výhod protiprávním jednáním. Z poskytnutého přehledu nejčastějších funkcí správního trestání je přitom zřejmé, že taková situace nemusí být ničím výjimečným.

Dle mého názoru by však takový závěr byl zkratkovitý a výše uvedené předpoklady je nutné doplnit o další dvě kritéria, která v probíraném rozhodnutí byla upozaděna. Prvním z nich je nutnost nalézt konkrétní normu (či hodnotu), vůči které má být veřejnoprávní regulace *lex specialis*. Je to skutečně celá úprava vymáhání regresního nároku za jednatelem (a potenciálně i regresní nárok dle § 213 OZ), nebo třeba jen minoritní část v celé úpravě tohoto institutu? Druhé kritérium s touto otázkou úzce souvisí a bylo již uvedeno skrze citaci některých doktrinárních závěrů výše – teorie zvláštního práva nemá vůči soukromému právu působit absolutně, ale jen v těch nejvíce odůvodněných případech s ohledem na smysl a účel veřejnoprávní regulace.²³

Oba tyto další předpoklady směřují především ke snaze o nalezení proporcionality v upozadění soukromoprávní úpravy. Není totiž pochybu, že obě hodnoty jsou pro dané právní oblasti klíčové. Na jedné straně se jedná o zajištění vymahatelnosti a efektivnosti soutěžních pravidel. Na straně druhé se jedná o elementární oblast fungování obchodních společností. V jakém rozsahu je tedy proporční jednu z těchto oblastí redukovat (nebo je dokonce proporční jednu z nich zcela vyloučit)?

Pro nalezení proporčního řešení se přirozeně nabízí aplikace testu proporcionality. Analýza závěru zemského soudu tří stupňovým testem tuzemského Ústavního soudu²⁴ dle mého názoru nemůže dopadnout ve prospěch úplného vyloučení regresního nároku společnosti za jejím jednatelem. Tří stupňový test proporcionality se skládá ze stupňů (i) vhodnosti (zdali závěr odpovídá vytyčeným cílům), (ii) potřebnosti (zda neexistuje nějaká méně závažná alternativa) a (iii) proporcionality *stricto sensu*.²⁵ Nemůže být pochyb o splnění první kategorie testu, tedy vhodnosti, jelikož závěr o nevymahatelnosti regresního nároku po jednateli jistě zajišťuje vyšší míru efektivnosti peněžitého trestu vůči společnosti. Domnívám se, že již nelze hovořit o splnění kategorie potřebnosti a proporcionality. Obdobného cíle totiž dle mého názoru lze za naplnění principu proporcionality dosáhnout i přiznáním alespoň částečného regresu společnosti vůči jednateli.

Tento alternativní mírnější přístup byl rovněž zvažován i v německé doktríně. Ta se zabývala možností navázat stanovení vymahatelné části způsobené újmy po jednateli na míru jeho zavinění (či dokonce úmyslu) nebo na jeho D&O pojištění, které dle § 93 odst. 2 AktG²⁶ musí obsahovat určité náležitosti právě také s ohledem na stanovení minimální hodnoty nahrazované částky. Literatura

rovněž zvažovala možnost limitace rozsahu odpovědnosti statutárního orgánu v souladu s maximální přípustnou výší sankce uložené fyzické osobě soutěžním úřadem dle § 81 odst. 4 GWB²⁷ do výše 1.000.000 eur.²⁸

V tuzemském prostředí se dle mého názoru nabízí ještě další možnost, kterou považují za nejprůběhavější. A to možnost vyřešit konflikt peněžité sankce a vymáhání újmy po jednatele v rámci uvážení soudu o připuštění moderace výše náhrady újmy poskytované jednatelem. Dle § 2953 OZ by v takovém případě mohl soud přihlídnout k povaze veřejnoprávní sankce ale i k míře zavinění člena statutárního orgánu. Stejně tak by bylo možné zvážit další významné okolnosti, jako například závažnost jednání daného člena statutárního orgánu či jeho finanční možnosti (což byl taktéž jeden z vedlejších argumentů zemského soudu). Takové řešení nejen že ponechává v účinnosti základní odpovědnostní mechanismy uvnitř korporace, ale zároveň umožňuje i zohlednění potřeb soutěžního práva. Takové proporční řešení je tedy dle mého názoru průběhavější pro řešení nastíněného konfliktu. Tento závěr nevylučují ani negativní předpoklady soudní moderace v odst. 2 citovaného ustanovení, které vylučují soudní moderaci v případě porušení povinnosti jednat s odbornou péčí. To je však přísnější kritérium než povinnost jednat s péčí řádného hospodáře a na jednatele by se tedy zásadně použít nemělo.²⁹

3.2 Motivace škůdce a pracovníprávní argument

Další dva nosné argumenty zemského soudu lze analyzovat společně, jelikož se zakládají fakticky na stejném základu neoddělení rolí jednotlivých subjektů vystupujících v kapitálové společnosti. Prvně se dle názoru zemského soudu musí účinky peněžitého trestu koncentrovat uvnitř společnosti a zasáhnout tak mj. i její společníky. Společníci jsou totiž dle názoru zemského soudu těmi, kdo si vybrali a jmenovali členy statutárního orgánu (a jiné osoby s exekutivní pravomocí), takže musí nést i všechny důsledky plynoucí z jednání těchto členů statutárního orgánu. Soud dále rozvinul tuto myšlenku tak, že by peněžitý trest ztratil svoji motivační (preventivní) funkci, pokud by trestaný mohl danou sankci přesměrovat na někoho jiného. Peněžitý trest uložený soutěžním úřadem je tak zhmotněním podnikatelského rizika, které musí společníci nést.

Bez ambice hodnotit validnost tohoto argumentu z pohledu německé legislativy, je tento argument dle mého názoru do tuzemského právního prostředí zcela nepřenositelný. Popírá totiž elementární mechanismy korporálního práva. Jakkoliv je pravda, že je (zásadně) pravomocí společníků vybrat členy volených orgánů, za výkon jejich funkce již společníci neodpovídají. Společníci jsou vázáni pouze relativně nízkým stupněm fiduciární povinnosti vůči společnosti a sobě navzájem³⁰, rozhodně však nejsou odpovědní za vedení společnosti s péčí řádného hospodáře. O relevanci tohoto argumentu by bylo možné uvažovat pouze v situacích, kdy by společníci ovlivnili společnost k její újmě (§ 71 odst. 1 ZOK³¹). I v takovém případě by však ovlivnění jednatele, kteří jednali v rozporu s péčí řádného hospodáře, byli při nejmenším s těmito společníky zavázání k náhradě způsobené újmy společně a nerozdílně. Nejvyšší soud obecně přijímá nesení obchodního rizika společníkem (a nikoliv statutárním orgánem) zásadně pouze v situaci, kdy se statutární orgán dopustil tzv. čestné chyby – když újmu nemohl ani při naplnění péče řádného hospodáře předvídat.³²

Stejně tak je nepřenositelný i argument o ohrožení motivační (preventivní) funkce peněžitého trestu. Je tomu právě naopak, když automatické vyvinění z odpovědnosti těch osob, které fakticky vytváří vůči společnosti a taktéž za danou společnost právně jednají, nutně musí riziko morálního hazardu

těchto osob (a následně pak společnosti-soutěžitele) zvyšovat. Členové statutárního orgánu jsou těmi, na které má motivační a preventivní funkce peněžitého trestu dopadat, jelikož bez nich by se společnost (zásadně) protisoutěžního jednání dopouštět nemohla.

V tuzemském prostředí by navíc tento argument nevedl ani k zamýšlenému cíli. Zákazem regresu vůči jednatele by samozřejmě částečně byli postiženi společníci společnosti, stejně tak by však byli postiženi i věřitelé dané společnosti, pro které by se snížil její postižitelný majetek bez možnosti, aby byl právě vymáhání způsobené újmy alespoň částečně doplněn.

I druhý argument zemského soudu pracovněprávním soudem se v našem prostředí neprosadí ze stejného důvodu. Zemský soud uvádí, že pokud zaměstnanec dostane peněžitý trest z důvodu porušení dopravních předpisů při výkonu svého zaměstnání, zásadně neexistuje možnost, jak by zaměstnanec mohl požadovat jeho uhrazení po zaměstnavateli. Opačně však tento argument nemůže fungovat, a to právě z toho důvodu, že bez přičinění statutárního orgánu (či jiné osoby za společnost jednající) by se společnost koluzního jednání nedopustila, jelikož sama bez dalšího není schopna právně jednat.

Namísto závěru: Právní služby jako nejlevnější pojištění společnosti?

Na zkratkovitost citovaných závěrů zemského soudu, ale především na to, že probíranou otázku nebude vůbec snadné vyřešit, dle mého názoru dobře poukazuje konec rozhodnutí zemského soudu. V něm je uvedeno, že poskytnuté výroky a argumenty se nedotýkají dřívějších judikatorních rozhodnutí o tom, že náhradu újmy z uložené pokuty soutěžním úřadem lze nárokovat po právním zástupci, který v tomto ohledu soutěžiteli poskytl nesprávnou právní radu.

Připuštění regresního nároku za právním zástupce je přitom velice překvapivé, jelikož na něj z velké části lze aplikovat stejné argumenty, které hovoří proti přípustnosti regresu za jednatelem. Náhrada újmy právním poradcem totiž přeci také snižuje funkci peněžitého trestu spočívající v odčerpání výhod ze soutěžitela, které byly získány jeho protisoutěžním jednáním.

Domnívám se, že tento dovětek poukazuje na to, že spíše, než o snahu o zajištění funkčnosti správního trestání šlo především o hledání rovnováhy mezi ochranou člena statutárního orgánu a efektivním trestáním soutěžitelů. I proto mám za to, že odmítnutí absolutní přednosti veřejnoprávních norem před těmi soukromoprávními je správnou cestou. Zohledňování rovnováhy mezi ochranou členů statutárního orgánu a trestáním soutěžitelů pak může probíhat v rámci uvážení o přiměřené moderaci náhrady újmy. V opačném případě bychom z právního poradenství zřejmě činili jedno z nejlevnějších pojištění pro společnosti a jedinou cestu pro velké soutěžitely, jak se efektivně chránit před porušením pravidel hospodářské soutěže.

Zaujal Vás tento článek?

Tímto to končit nemusí. Článek najdete ve webové podobě na:

<https://www.iurium.cz/2021/11/24/nahrada-ujmy-po-jednateli/>

Zapojte se do diskuze. Jakýkoli názor, kritika, nápad či podnět je zde vítán.

Seznam poznámek pod čarou

1 Rozhodnutí *Arbeitsgericht Essen* (Pracovníprávní soud v Essenu) ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 1 Ca 657/13.

2 *Landesarbeitsgericht Düsseldorf*, v anglicky psaných textech odkazováno také jako *Düsseldorf Higher Labour Court*.

3 Rozhodnutí Zemského pracovníprávního soudu v Düsseldorfu ze dne 20. ledna 2015, sp. zn. 16 Sa 459/14.

4 KËLLEZI, Pranvera. KILPATRICK, Bruce. KOBEL, Pierre. *Liability for Antitrust Law Infringements & Protection of IP Rights in Distribution*. New York: Springer, 2019, s. 165 s odkazem na rozhodnutí Federálního pracovníprávního soudu (BAG) ze dne 29. června 2017, sp. zn. 8 AZR 189/15.

5 V podrobnostech rozhodnutí BAG ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. 8 AZR 189/15 odst. 14 a násl.: „1. § 87 GWB begründet eine ausschließliche Rechtswegzuständigkeit der Kartell-Landgerichte, die von Amts wegen auch von den Gerichten für Arbeitssachen zu berücksichtigen ist. 2. Hängt die Entscheidung einer bürgerlich-rechtlichen Streitigkeit ganz oder teilweise von einer kartellrechtlichen Vorfrage im Sinne von § 87 S. 2 GWB ab, ist der Rechtsstreit von den Gerichten für Arbeitssachen an das zuständige Kartell-Landgericht zu verweisen.“

6 Rozhodnutí *Landgericht Saarbrücken* (Odvolací soud v Saarbrücken) ze dne 15. 9. 2020, sp. zn. 7 HK 6/16. V tomto případě byl nárok zamítnut pro jeho promlčení. *Orbiter dictum* však i nad rámec otázky promlčení soud odkázal na rozhodnutí Zemského soudu v Düsseldorfu.

7 Rozhodnutí *Court of Appeal* (odvolací soud) s jurisdikcí pro Anglii a Wales ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. EWCA Civ 1472, ve věci *Safeway Stores Ltd & Others v Twigger & Others*.

8 Rozhodnutí *Bundeskartellamt* (Federální úřad pro ochranu hospodářské soutěže) ze dne 3. července 2013, sp. zn. B 12–16/12, B–19/12).

9 Společně pro první dva argumenty lze z probíraného rozhodnutí citovat následující v originálním znění: „Die Geldbuße muss beim Unternehmen verbleiben und die Unternehmensträger treffen, um deren zukünftiges Verhalten zu beeinflussen. Die Unternehmensträger sind diejenigen, die die Organvertreter ausgewählt, angestellt und bestellt haben, so dass sie auch die finanzielle Verantwortung für alle Folgen des Organhandelns zu tragen haben. Letztlich realisiert sich in der Geldbuße zu einem großen Teil ein betriebliches Risiko. Die generalpräventive Wirkung beim Unternehmen würde entfallen, wenn sich der eigentliche Normadressat bei seinen Organmitgliedern ohne Weiteres entlasten könnte.“

10 Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82.

11 *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen in der Fassung der Bekanntmachung* (německý zákon

o ochraně hospodářské soutěže), č. BGBl. I S. 1750, 3245, ve znění pozdějších předpisů. Ve znění rozhodném pro citované rozhodnutí zemského soudu se jednalo o § 81 odst. 5 GWB.

12 BOHADLO, David. POTĚŠIL, Lukáš. POTMĚŠIL, Jan. 1 Správní trestání. In: BOHADLO, David. POTĚŠIL, Lukáš. POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1.

13 Srov. k prolínání obou systémů např. nález Ústavního soudu ze dne 1. 12. 1998, sp. zn. I. ÚS 41/98.

14 Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

15 PETROV, Jan. § 1 Soukromé a veřejné právo. Kogentní a dispozitivní ustanovení. In: PETROV, Jan. VÝTISK, Michal. BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 6 a násl (zejména marg. č. 34).

16 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2001, sp. zn. 33 Cdo 2178/2000, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. 33 Odo 112/2005, oboje via PETROV, Jan. *Občanský zákoník*. 2. vydání, tamtéž.

17 LAVICKÝ, Petr. § 1 Soukromé a veřejné právo. Dispozitivnost. Zakázaná ujednání. In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Obecná část (§ 1–654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 7–8; MELZER, Filip. TÉGL, Petr. K § 1. In: MELZER, Filip. TÉGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Sv. I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 39 a násl.; PELIKÁNOVÁ, Irena. PELIKÁN, Robert. Výklad k § 1. In: ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan. FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. I. (§ 1 až 654)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 9–14, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2006, č. j. 2 As 50/2005-53.

18 MELZER, Filip. TÉGL, Petr. *Občanský zákoník – velký komentář*, s. 43.

19 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. 28 Cdo 1709/2007.

20 V citované části probíráno ve vztahu k neplatnosti právních jednání, zdá se, že však může platit i generálně.

21 MELZER, Filip. TÉGL, Petr. *Občanský zákoník – velký komentář*, s. 44.

22 A to ať už v podobě uzavírání otevřených mezer, nebo (jak by bylo zřejmě v tomto případě přílehavější) teleologické redukce, srov. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 227-230, 252-254.

23 Srov. MELZER, Filip. TÉGL, Petr. *Občanský zákoník – velký komentář*, s. 44, marg. č. 94-98.

24 WAGNEROVÁ, Eliška. ŠIMÍČEK, Vojtěch. LANGÁŠEK, Tomáš. POSPÍŠIL, Ivo a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, s. 23-28.

25 Např. nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 3/02.

26 *Aktiengesetz* (německý akciový zákon) ze dne 6. 9. 1965 (BGBl. I S. 1089).

27 Ve znění rozhodném pro vydání probíraného rozhodnutí.

28 Srov. SPINDLER, Gerald. § 93 Sorgfaltspflicht und Verantwortlichkeit der Vorstandmitglieder. In: ANNUß, Georg. HABERSACK, Mathias. SPINDLER, Gerald. *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 2 §§ 76-117*. Mnichov: C. H. Beck, 2019, s. 757-957, marg. č. 194, 195, nebo GRAU, Timon. DUST, Julian. Verbandsgeldbuße und Regresshaftung von Geschäftsleitern. *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 2020, č. 134, s. 136-137.

29 MELZER, Filip. K § 2953. In: MELZER, Filip. TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník. Velký komentář. Sv. IX. § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, s. 968.

30 Srov. KOVAŘÍČEK, Kamil. Místo § 212 odst. 2 ObčZ v českém právním systému a hmotněprávní podmínky jeho aplikace. *Právní rozhledy*, 2020, č. 5, s. 162-170.

31 Zák. č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

32 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2018, sp. zn. 29 Cdo 3770/2016.